

O'SMIR QIZLARNI MILLIY HUNARMANDCHILIK VOSITASIDA UMUM-KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AMALIY ASOSLARI (QO'QON SHAHRI MISOLIDA)

Meliboyeva Sarvinoz Sobirjon qizi

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20729437>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 26-aprel 2026 yil

Ma'qullandi: 28-aprel 2026 yil

Nashr qilindi: 30-aprel 2026 yil

KEYWORDS

o'smir qizlar, milliy hunarmandchilik, umum-kasbiy kompetensiya, Qo'qon, hunarmandlar sulolasi, ustozshogird an'anasi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'smir yoshdagi qizlarni milliy hunarmandchilik vositasida umum-kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishning amaliy jihatlari tahlil qilingan. Ta'lim-tarbiya ishlarida o'zbek xalq amaliy san'ati namunalarini tayyorlashga qaratilgan pedagogik faoliyat o'quvchilarda ijodiy qobiliyat va badiiy-estetik didni rivojlantirishi asoslangan. Tadqiqotda ikki yo'nalish – (1) hunarmandlar faoliyatini pedagogik baholash va (2) respondentlar faoliyatini "sub'yekt-hunarmandchilik faoliyati" tamoyiliga ko'ra baholash – qo'llanilgan. Qo'qon shahridagi hunarmandlar sulolalari (yog'och o'ymakorligi, beshikchilik, mato to'qish va boshqalar) faoliyati o'rganilib, milliy hunarmandchilikning o'smir qizlarni ijtimoiylashtirishdagi ahamiyati ochib berilgan.

(Introduction)

Ta'lim-tarbiya ishlarida o'zbek xalq amaliy san'ati namunalarini tayyorlashga qaratilgan pedagogik faoliyatning yo'lga qo'yilishi ta'lim oluvchilarda ijodiy qobiliyatni rivojlantiradi, ularni badiiy-estetik didga ega bo'lishlarini ta'minlaydi. Shu sababli uzluksiz ta'lim tizimining maktabgacha, boshlang'ich, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida tarbiyalanuvchi hamda o'quvchilarga o'zbek xalq amaliy san'ati, uning turlari, badiiy-estetik imkoniyati, shaxsni estetik shakllantirishdagi o'rni va roli to'g'risidagi bilimlarni berish umumiy pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sanaladi (Meliboyeva, 2024).

O'smir yoshdagi qizlarni milliy hunarmandchilik vositasida umum-kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotni olib borish davrida muammoning amaliy jihatdan o'rganilishiga ham e'tibor qaratildi. Ayniqsa, Buyuk ipak yo'lida joylashgan Qo'qon shahri "shamol shahri", "xushmanzara shahar" kabi ma'nolarni bildirib, azaldan madaniyat va ma'rifat, san'at va hunarmandchilik markazi bo'lib kelgan. Qo'qonda yog'och o'ymakorligi, pichoqchilik, misgarlik, do'ppido'zlik kabi hunarlarning o'ziga xos maktabi mavjud (Meliboyeva, 2024).

Ushbu maqolaning maqsadi – o'smir yoshdagi qizlarni milliy hunarmandchilikka jalb qilish va ularda umum-kasbiy kompetensiyalarni takomillashtirishning amaliy asoslarini Qo'qon shahri hunarmandlari faoliyati misolida tahlil qilish.

2. Metodlar (methods)

Tadqiqotning amaliy qismi ikki yo'nalishda amalga oshirildi:

1-yo'nalish: Milliy hunarmandchilik ob'yekti faoliyatini pedagogik jihatdan baholash – o'smir yoshdagi qizlarni milliy hunarmandchilikka jalb qilish, ularda bu sohada bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirishda o'ziga xos tajriba maktabi bo'lgan hunarmandlar faoliyatini o'rganish orqali ularning pedagogik imkoniyatlarini baholash.

2-yo'nalish: Respondentlar faoliyatini "sub'yekt-hunarmandchilik faoliyati" tamoyiliga ko'ra baholash – ijtimoiy metodlar (anketa, pedagogik kuzatish, suhbat, test) yordamida tajriba-sinov ishiga respondent sifatida jalb qilingan o'smir yoshdagi qizlarning milliy hunarmandchilikka bo'lgan munosabatlarini, bu yo'lda ular tomonidan tashkil qilingan amaliy harakat mohiyatini, sohaga oid tajribaga egaliklarini aniqlash.

Tadqiqot davomida Qo'qon shahridagi 50 dan ortiq hunarmand oilalari, "Hunarmand" uyushmasiga a'zo bo'lgan 400 dan ortiq hunarmandlar va ularning oila a'zolari bilan suhbat va kuzatuv ishlari olib borilgan.

3. Natijalar (results)

3.1. Hunarmandlar sulolalari va ularning pedagogik imkoniyatlari

Tadqiqot jarayonida respublikaning turli mintaqalarida hunarmandchilikning har xil sohalarini rivojlantirib kelayotgan oilalar faoliyati o'rganildi.

1-jadval: O'rganilgan hunarmandlar va ularning faoliyat yo'nalishlari

Hunarmand	Hudud	Faoliyat yo'nalishi
Bunyod Zoirjonov	Sh.Rashidov tumani, Qulama mahallasi	Yog'och o'ymakorligi
Fayzullo Jo'rabekov	Jizzax shahri, Xayrabot mahallasi	Chinni, fayans va sopol buyumlar
Firuza Yakubova	Toshkent shahri	Gul bosilgan gazlamalar va chokli buyumlar
Nodir Rasulov	Buxoro shahri, Naqshbandiy mahallasi	Zardo'zlik mahsulotlari
Fayzullo Nazarbayev	Qoraqalpog'iston R., Xo'jayli tumani	Yog'ochdan milliy hunarmandchilik mahsulotlari
Rabbim Sagdullayev	Sh.Rashidov tumani, Taraqqiyot mahallasi	Musiqa asboblari
Sarvarbek Haydarov	Zangiota tumani, Eshonguzar mahallasi	Musiqa asboblari
Abdurashid Madaliyev	Chilonzor tumani, Do'mbirobod mahallasi	Kandakorlik, misgarlik

Manba: Tadqiqot materiallari (Meliboyeva, 2024)

Farg’ona vodiysidagi hunarmand oilalar o’rtasida o’zlarining asriy an’analarini bilan faxrlanish tuyg’usi shakllangan bo’lib, bir kasbni bir avloddan ikkinchisiga qoldirishga asosan bir oila doirasida bilim va mahoratni yoshlarga o’rgatish evaziga erishiladi (Meliboyeva, 2024).

2-jadval: Sulolaviy hunarmandchilik an’analarini davom ettiruvchi ustalar

Hunarmand	Yo’nalish
I. Sultonov	Qo’lda gazlamalar to’qish
M. Toshtemirova	Oddiy metallardan milliy uslubdagi taqinchoqlar
Sh. Yuldashev	Chinni, fayans va sopol buyumlar
Z. Akbarov	Milliy liboslar
D. Xolmatova	Gul bosilgan gazlamalar va chokli buyumlar
J. Hamidov	Metallardan buyumlar
G. Xolmeliyeva	Bosh kiyimlar

3.2. Qo’qon shahri hunarmandchilik an’analarini

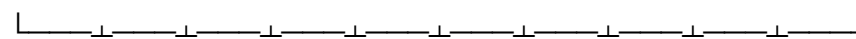
Qo’qon shahrida istiqomat qiluvchi 400 dan ortiq hunarmandlar va ularning oila vakillarining aksariyati “Hunarmand” uyushmasiga a’zo. Tadqiqotimizda Qo’qon shahrida milliy hunarmandchilik taraqqiyoti va hunarmandchilik buyumlarini ishlab chiqarish jarayonida oilalarning tutgan mavqei o’rganildi. Aksariyat oilalarda hunarmandchilik asosan sulolaviy an’ana sifatida takomillashtirilishi, sohaga oid bilimlar oilalarda merosiy tarzda farzandlariga o’rgatilishi ma’lum bo’ldi (Meliboyeva, 2024).

1-diagramma: Qo’qon shahrida hunarmandchilik turlarining tarqalishi

text

Qo’qon shahrida hunarmandchilik turlari (taxminiy ulush)

Yog’och o’ymakorligi

0% 10% 20% 30% 40% 50%

3.3. Beshikchilik sulolasi misolida oilaviy hunar o’rgatish

“Oila a’zolarimiz bilan beshik yasash, uni bezash hunari bilan shug’ullanib kelmoqdamiz”, – deydi Akmaljon Isaqov. – “Bu hunar ota-bobolarimdan meros bo’lib, beshikchilar sulolasining o’n birinchi avlodidan. Beshik yasashning ham o’ziga xos mashaqqati bor. Uni yasashda tabiiy bo’yoqlar, yorqin ranglardan foydalanish kerak. Shuningdek, beshik yengil va oson, qulay

tebranishi hamda uzoq chidaydigan, mustahkam, pishiq bo'lishiga ahamiyat qaratish lozim" (Isaqov, 2024).

Akmaljon Isaqov oilaviy hunarni qizlariga ham o'rgatib, ular tomonidan beshik anjomlari bo'lgan yopinchiqlar, munchoqlar, ko'rpachalar, quroq yostiqlar tayyorlanayotganligini faxr bilan tilga oldi (Meliboyeva, 2024).

3.4. Mato to'qish an'analari

To'lqinjon Po'latov faqat Qo'qonga xos bo'lgan matolarni to'qish bilan shug'ullanib qolmasdan, uni nafaqat farzandlariga, balki shu hunarni o'rganishni istab kelgan mahalla yoshlari va qizlariga ham o'rgatib kelmoqda. Banoras, beqasam, parposha kabi matolarni to'qish jarayoni bilan ushbu xonadonda tanishish imkoniyati mavjud (Meliboyeva, 2024).

3.5. Xalqaro va milliy ko'rgazmalarda qatnashish

Hunarmandlar quyidagi nufuzli tadbirlarda faol qatnashib kelmoqda:

- "Boysun bahori" ochiq folklor festivali (Boysun tumani);
- "Ipak va Ziravorlar" an'anaviy festivali (Buxoro shahri);
- Xalqaro hunarmandchilik festivali (Qo'qon shahri);
- "O'zbekiston sovg'alari" ko'rgazma-savdosi (Toshkent shahri);
- "Gullar bayrami" festivali (Namangan shahri);
- "Made in Uzbekistan" ko'rgazmasi;
- Xalqaro maqom san'ati anjumani;
- Xalqaro baxshichilik san'ati festivali.

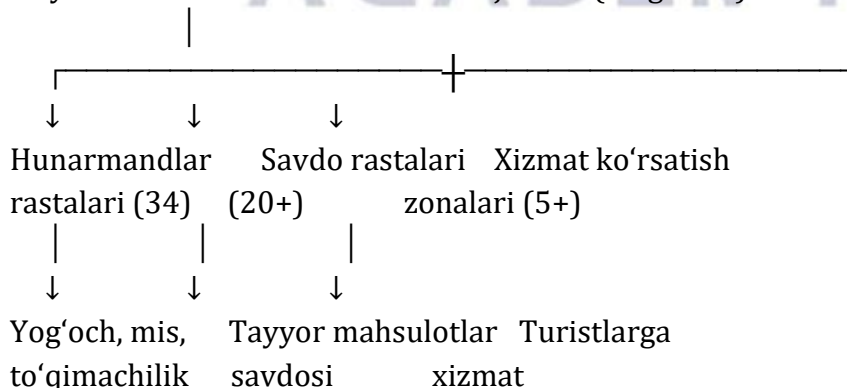
3.6. Qo'qonda milliy hunarmandchilik va turizm majmuasi

Mustaqillik sharofati bilan keyingi yillarda Qo'qon shahrida turli hunarmandchilik yo'nalishlari qayta tiklanib, hunarmandchilik rastalari barpo etilmoqda. Shaharning Bog'iston ko'chasiidagi **17 gektarlik Milliy hunarmandchilik va turizm majmuasida** savdo, xizmat ko'rsatish, **34 ta hunarmandlar rastasi** bunyod etildi (Meliboyeva, 2024).

2-diagramma: Milliy hunarmandchilik va turizm majmuasining tuzilishi

text

Milliy hunarmandchilik va turizm majmuasi (17 gektar)

3.7. Qo'qon shahrida qizlarga o'rgatiladigan hunarmandchilik turlari

Tadqiqotni amalga oshirish davomida bugungi kunda Qo'qon shahrida voyaga yetayotgan qizlarga milliy hunarmandchilik sohalarini o'rgatish orqali ularni ijtimoiy faolligini ta'minlash imkoni bo'lgan quyidagi hunarmandchilik turlari mavjud ekanligi aniqlandi:

3-jadval: Qo'qon shahrida qizlarga o'rgatiladigan hunarmandchilik turlari

Hunar turi	O'rgatish imkoniyati	Qizlar uchun ahamiyati
Do'ppido'zlik	Keng tarqalgan to'garaklar mavjud	Oson o'zlashtiriladi, daromad keltiradi
Kashtachilik	Ustoz-shogird an'anasi rivojlangan	Badiiy didni rivojlantiradi
Mato to'qish (banoras, beqasam)	To'lqinjon Po'latov kabi ustalar o'rgatadi	Noyob hunar, turistik talab yuqori
Beshik anjomlari tayyorlash	Isaqovlar sulolasi tajribasi	Oilaviy an'analarni mustahkamlaydi
Zardo'zlik	Buxoro tajribasi asosida rivojlanmoqda	Yuqori daromadli hunar

4. Muhokama (discussion)

4.1. Ustoz-shogird tizimining pedagogik imkoniyatlari

Milliy hunarmandchilik markazida hunarmandlar o'z hunarlarini yosh avlodga o'rgatish maqsadida **ustoz-shogird tizimi** asosida ishlarni yo'lga qo'yishgan. Ushbu tizim o'smir qizlarda quyidagi kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi:

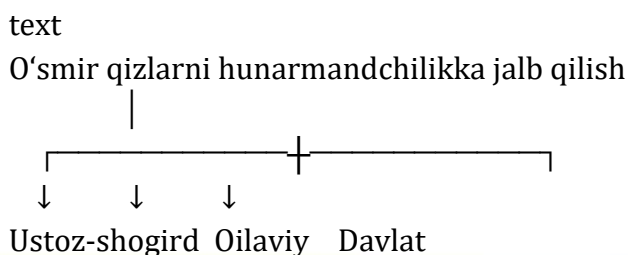
- **Texnologik kompetensiya** – hunar texnologiyasini o'zlashtirish;
- **Ijodiy kompetensiya** – badiiy did va dizayn qobiliyati;
- **Ijtimoiy kompetensiya** – usta va tengdoshlar bilan muloqot;
- **Iqtisodiy kompetensiya** – mahsulotni sotish va daromad olish.

4.2. Qizlarni ijtimoiy faolligini oshirish yo'nalishlari

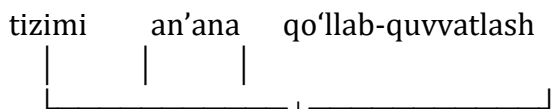
Vodiydagi hunarmandchilikni asrab qolish va keyingi avlodga yetkazish, hunarmandchilik orqali oilalar iqtisodiy quvvatini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya etiladi:

1. Hunarmandlarning aylanma kapital miqdorini ko'paytirish;
2. Banklardagi kredit imtiyozlaridan foydalanish;
3. Xomashyo topish va mahsulotni sotishning samarali yo'llarini ishlab chiqish;
4. Xalqaro sayyohlik aloqalarini tizimli yo'lga qo'yish (Meliboyeva, 2024).

3-diagramma: O'smir qizlarni hunarmandchilikka jalb qilishning samaradorlik modeli

tizimi an'ana qo'llab-quvvatlash

Umum-kasbiy kompetensiyalarning takomillashuvi

Ijtimoiy faollik va iqtisodiy mustaqillik

4.3. Qo'qon tajribasining ahamiyati

Qo'qon shahridagi tajriba shuni ko'rsatadiki, hunarmandchilikning sulolaviy an'analari o'smir qizlarni kasbga yo'naltirish va ijtimoiy faolligini oshirishning samarali vositasidir. "Hunarmand" uyushmasiga a'zo bo'lgan 400 dan ortiq hunarmanddan iborat jamoaning faoliyati quyidagi jihatlari bilan ahamiyatlidir:

1.An'anaviylik va zamonaviylik uyg'unligi – qadimiy hunarlarni zamonaviy talablarga moslashtirish;

2.Sulolaviylik – hunarni avloddan avlodga o'tkazish tizimi;

3.Jamoaviylik – "Hunarmand" uyushmasi orqali o'zaro hamkorlik va tajriba almashish;

4.Xalqaro aloqalar – festivallar va ko'rgazmalarda ishtirok etish.

Xulosa (conclusion)

1. Ta'lim-tarbiya ishlarida o'zbek xalq amaliy san'ati namunalarini tayyorlashga qaratilgan pedagogik faoliyat o'quvchilarda ijodiy qobiliyatni rivojlantiradi va ularni badiiy-estetik didga ega bo'lishlarini ta'minlaydi.

2. Tadqiqotning amaliy qismi ikki yo'nalishda – (1) hunarmandlar faoliyatini pedagogik baholash va (2) respondentlar faoliyatini "sub'yekt-hunarmandchilik faoliyati" tamoyiliga ko'ra baholash – samarali tashkil etildi.

3. Farg'ona vodiysi, xususan Qo'qon shahrida yog'och o'ymakorligi, beshikchilik, do'ppido'zlik, misgarlik, mato to'qish kabi hunarmandchilik turlari sulolaviy an'analari asosida rivojlanib kelmoqda. Qo'qonda 400 dan ortiq hunarmand "Hunarmand" uyushmasiga a'zo.

4. Akmaljon Isaqov (beshikchilar sulolasining 11-avlod vakili) va To'liqinjon Po'latov (banoras, beqasam, parposha matolar to'quvchisi) kabi ustalarning faoliyati milliy hunarmandchilikni nafaqat farzandlariga, balki mahalla yoshlari va qizlariga o'rgatishning yorqin namunasidir.

5. Qo'qon shahridagi 17 gektarlik Milliy hunarmandchilik va turizm majmuasida 34 ta hunarmandlar rastasi tashkil etilgan bo'lib, bu yerda ustoz-shogird tizimi asosida hunar o'rgatish yo'lga qo'yilgan.

Hunarmand ayollar sonini ko'paytirish va voyaga yetayotgan qizlarga o'z hunarlarining sir-asrorlarini o'rgatish orqali qizlarda ijtimoiy faollikni rivojlantirish zaruriy hisoblanadi

Adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Isaqov, A. (2024). Beshikchilar sulolasi an'analari. (Suhbat materiallari asosida).
- 2.Meliboyeva, S. S. (2024). O'smir qizlarda milliy hunarmandchilik vositasida umum-kasbiy kompetensiyalarni takomillashtirishning pedagogik-psixologik asoslari. (Ilmiy tadqiqot materiallari).
- 3.Po'latov, T. (2024). Qo'qonga xos mato to'qish an'analari. (Suhbat materiallari asosida).
- 4.Qo'qon shahar hokimligi. (2024). Milliy hunarmandchilik va turizm majmuasi faoliyati to'g'risida hisobot